

عرفان اہل بیت علیہم السلام

«شرح توحید صدوق»

مراکز تحقیقاتی جوادالائمه علیہ السلام

تالیف: مهدی احدی

سرشناسه	احدی، مهدی، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور	عرفان اهل بیت علیهم السلام / مولف مهدی احدی.
مشخصات نشر	قم: سید جمال الدین اسدآبادی، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۲۴۷ ص.
شابک	۵۰۰ ریال ۹۷۸-۹۶۴-۵۶۶۰-۶۱-۹
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	توخید -- احادیث.
رده بندی کنگره	BP۱۳۹۱۱۲۹ ۲۰۲۲۱۲ ت۹۰ الف /
رده بندی دیویی	۲۱۲/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	۲۹۵۵۹۰۷

نام کتاب: عرفان اهل بیت علیهم السلام

مؤلف: مهدی احدی

ناشر: سید جمال الدین اسدآبادی

شمارگان: ۲۰۰۰

قطع: رقعی / ۲۴۷ ص

چاپ: یازم

نوبت چاپ: نخست

تاریخ چاپ: پاییز ۱۳۹۱

بها: ۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۶۶۰-۶۱-۹

کلیه حقوق این اثر متعلق به مرکز تحقیقاتی آموزشی جوادالائمه علیهم السلام می باشد.

مرکز پخش: قم، خیابان ارم کوچه ۱۶ پ ۲۸

تلفن: ۴-۷۸۳۷۱۶۳-۰۲۵۱

سایت: WWW.Emamjavad.com

فهرست

۱۱	مقدمه
۱۱	۱. نام و تاریخ تولد
۱۱	۲. تلاش شبانه روزی صدوق
۱۲	۳. انگیزه نوشتن کتاب التوحید
۱۲	۴. شرح های کتاب التوحید
۱۳	۵. ویژگی شرح حاضر
۱۴	۶. فلسفه نام گزاری شرح توحید به عرفان اهل بیت علیهم السلام
۱۷	باب ثَوَابِ الْمُؤَدِّينَ وَ الْعَارِفِينَ
۱۷	مقدمه
۱۷	عَلَّتْ نامگذاری این باب
۱۹	حدیث اول: عالی ترین کلمه ی خانه پرستی
۲۰	اول: روشن بینی
۲۰	۱. نفی و اثبات
۲۲	۲. توحید ناب
۲۳	در وحدت وجود پنج معنا وجود دارد:
۲۳	الف. وحدت شخصیه:
۲۳	ب. وحدت سنجیه:
۲۴	ج. وحدت شخصیه (وحدت مشککه):
۲۵	د. وحدت ظهوری و ظلی:
۳۰	ه. فراموشی کثرات:
۳۲	۳. اصل بینونت
۳۲	بعد خلقی:
۳۲	الف. باز ماندن از فنا شدن در خدا

- ۳۳..... ب. وسوسه‌ی بدخواهان شدن
- ۳۳..... بُعد حقیقی
- ۳۵..... دوم: حق شناسی
- ۳۷..... سوم: نفی بینش طبقاتی
- ۳۸..... دستور العمل (شرایط حق شناسی از دیدگاه اهل دل)
- ۴۱..... **حدیث دوم: لا اله الا الله، بهترین عبادت**
- ۴۱..... ۱. مراد از قول دو چیز است:
- ۴۱..... ۲. عبادات حالاتی دارد که عبارتند از:
- ۴۴..... دستور العمل:
- ۴۵..... **حدیث سوم: شادان به توحید، بزرگ‌ترین ثواب**
- ۴۶..... اقسام ثواب:
- ۴۷..... اما بیان حقیر در ذیل حاربت
- ۵۱..... **حدیث چهارم: ضمانت خداوند برای مؤمن**
- ۵۲..... ۱. ضمانت خدا برای مؤمن
- ۵۴..... ۲. مؤمن کیست؟
- ۵۶..... ۳. ضمانت خدا برای مؤمن چیست:
- ۵۸..... ۴. تفاوت کرامت آدمی و کرامت خدا
- ۵۹..... ۵. عمل کم و بهره زیاد
- ۶۱..... **حدیث پنجم: امید به بخشش خداوند به وسیله نفی شرک**
- ۶۱..... حقیقت نفی شرک
- ۶۲..... ۱. توحید وجودی:
- ۶۳..... ۲. توحید شهودی:
- ۶۴..... ۳. توحید کلامی:
- ۶۵..... موخدان گناهکار، به بهشت می‌روند

- حدیث ششم: تقوا ۶۷
- اهل تقوی و مغفرت خدا یعنی چه؟ ۶۸
- فلسفه آفرینش جهنم ۷۰
- دستور العمل: ۷۱
- حدیث هفتم: تحریم اجساد موحدین بر آتش ۷۳
- بررسی آیات: ۷۳
- بررسی روایات: ۷۵
- حدیث هشتم: اسباب بهشت و جهنم ۷۹
- حدیث نهم: چه کسانی از گفتن کلمه توحید گریزانند؟ ۸۵
- اصول عربانی حدیث ۸۶
- دستور العمل ۸۹
- حدیث دهم و یازدهم: توحید و بت‌گذاری ۹۱
- حدیث دوازدهم: بهترین کلمه‌ای که حجاب‌ها را می‌شکند ۹۵
- مطلب اول: مُسلم کیست؟ ۹۵
- مطلب دوم: رابطه کلمه طیبه با خرق سقف ۹۸
- دستور العمل: ۱۰۱
- حدیث سیزدهم: بهای کلمه طیبه ۱۰۳
- دستور العمل: ۱۰۹
- حدیث چهاردهم: ریزش گناهان با محبوب‌ترین کلمه ۱۱۱
- دلایل محبوبیت این کلمه در نزد خداوند ۱۱۱
- حدیث پانزدهم: توحید خالص ۱۱۷
- قدم‌های سالک ۱۱۹
- قدم اول: انتقال از خلق به حق، مقید است ۱۱۹
- قدم دوم: منزل حق مطلق است ۱۲۰

- ۱۲۲..... قدم سوم: استهلاک تام
- ۱۲۴..... قدم چهارم: بقاء بعد الفناء است
- ۱۲۹..... حدیث شانزدهم: روزه ی مقبول
- ۱۳۷..... حدیث هفدهم: اعتقاد به توحید، از نعمت های الهی
- ۱۳۸..... اقسام توحید
- ۱۳۸..... ۱. توحید عام
- ۱۳۸..... ۲. توحید خاص
- ۱۳۹..... ۳. توحید خاص الخاص
- ۱۴۵..... حدیث هجدهم: بهای اخروی و دنیوی کلمه طیه
- ۱۴۵..... مطلب اول:
- ۱۴۵..... مطلب دوم:
- ۱۴۶..... مطلب سوم: اخلاص حیات
- ۱۴۶..... احتمال اول:
- ۱۴۸..... احتمال دوم:
- ۱۵۳..... حدیث نوزدهم: بهترین کلمه ای که حجاب را می شکند
- ۱۵۵..... حدیث بیستم: کلمه طیه مبدأ پیدایش سه حرکت
- ۱۵۶..... لغات:
- ۱۶۱..... قلب سه ویژگی دارد:
- ۱۶۳..... نکات:
- ۱۶۷..... حدیث ۲۱-۲۲-۲۳: کلمه طیه حصن الهی
- ۱۷۰..... کلمه لا اله الا الله، حصن خداست.
- ۱۷۱..... حصن خدا:
- ۱۷۶..... امن از عذاب به چه معناست؟
- ۱۷۷..... حدیث بیست و چهارم:

حدیث بیست و پنجم: ملکوت آسمان ها ۱۷۹

۱. حرکت: ۱۸۲

۲. جسمت: ۱۸۴

۳. ترکیب و نظم: ۱۸۵

حدیث بیست و ششم و بیست و هفتم: ۱۸۹

حدیث بیست و هشتم: حق خداوند بر بندگان ۱۹۱

نکات: ۱۹۲

نکته اول: چگونه سعی کنیم که اصلاً شرک نداشته باشیم؟ ۱۹۲

نکته دوم: را پیامبر ﷺ ما را به این مطالب توصیه می کنند؟ ۱۹۳

نکته سوم: به چه تعداد از معرفت حق اکتفا کنیم؟ ۱۹۵

حدیث بیست و نهم: پادشاهی ها ۱۹۷

حدیث سی ام: بهای مرگ با توحید ۲۰۵

حق چیست؟ ۲۰۵

رابطه بین شناخت حق و توحید حق با بهست ۲۰۸

حدیث سی و یکم: نفی عذاب از موحدان ۲۱۱

نکات حدیث: ۲۱۳

فلسفه سؤال اهل توحید: ۲۱۸

بالاترین مراتب طهارت ۲۲۲

حبط و تکفیر ۲۲۶

عظمت اقرار به توحید ۲۲۸

شرایط اقرار در فقه ۲۲۹

اقرار در آیات ۲۳۰

حدیث سی و دوم: امید به بخشش خداوند به وسیله نفی شرک ۲۳۳

حدیث سی و سوم: نقش صمدبار گفتن لا اله الا الله ۲۳۵

- بیانات بعضی از بزرگان در تعداد ذکر ۲۳۵
- روایاتی در عدد ذکر ۲۳۶
- حدیث سی و چهارم: کلمه طیه سنگین‌تر از جهان ۲۴۱
- حدیث سی و پنجم: ارزش مداومت بر ذکر لا اله الا الله ۲۴۵
- درجات فنای عارف ۲۴۳

مقدمه

مطالبی در مقدمه کتاب گفته می شود که بر محور شرح حال، دورنمای این کتاب، و پاره ای از روشنگیرها ضروری است که هر خواننده این کتاب، باید بداند.

۱. نام و تاریخ تولد

نویسنده کتاب ارزشمند «التوحید» ابوجعفر محمد بن علی بن حسین موسی بن بابویه قمی است. در سال ۳۰۵ هجری قمری محمد بن عثمان عمری، نائب خاص امام عصر درگذشت و در آغاز نیابت ابوالقاسم حسین بن روح بود که پدر گرانقدر شیخ صدوق یعنی علی بن حسین از جناب محمد بن علی بن اسود خواست که به ابوالقاسم حسین بن روح اب امام زمان بگوید که ایشان از امام زمان علیه السلام بخواهد که پیام او را در خصوص تولد پسرانی برای وی خدمت آن حضرت برساند. آری، تولد صدوق به دعای امام عصر در روزگار نیابت حسین بن روح بود. و سال تولد او را حدود ۳۱۱ هـ، ق می دانند. و در گذشت وی را سال ۳۸۱ هـ، ق نوشتند. حدود هفتاد سال زندگی کرد.

۲. تلاش شبانه روزی صدوق

او از کسانی بود که برای دست یابی به حدیث و جمع آوری آن از نزدیک به دیدن محدثان می رفت و در این راستا، سفرهای بسیار زیادی داشت او به شهرهای سمرقند، بخارا، ایلاق، چاچ، مشهد، سرخس، نیشابور، مرو رود، بلخ، فرمانه، کوفه، حجاز، فید، همدان سفر کرد. وی در این شهرها افزون بر جمع آوری روایات و تلمذ از محضر محدثان نامور خود به تدریس و املاء حدیث و نگارش کتاب، همت می گماشت.

ایشان تلاش خود را بر انتشار احادیث ائمه علیهم السلام بر پایه دو عنصر زمان و مکان و معنویت بین مسلمین داشت با تلاش شبانه روزی و بی وقفه، پندارهای باطل و شبهات واهی آن زمان را پاسخ کوبنده می داد.

۳. انگیزه نوشتن کتاب التوحید

او در مقدمه کتابش می نویسد: آنچه مرا به نگارش این کتاب «التوحید» فراخواند، آن بود که گروهی از مخالفان ما، به خاطر اخباری که در کتب ما دیده و تفسیر آن را نمی دانسته و معانی آن ها را نمی شناختند و آن ها را به غیر جایگاه شایسته شان حمل کرده و واژه های آن را با واژه های قرآنی نمی سنجیدند، جمعیت ما را به اعتقاد بر تشبیه و جبر نسبت داده و چهره ی مذهب ما را در نزد جاهلان، زشت جلوه می دادند و ما را برای آنان گنگ می کردند و مردم را از دین خدا باز می داشتند و آنان را بر انکار حجت های خداوند و ابی داشتند. من با نگارش این کتاب درباره ی توحید و نفی تشبیه و جبر به خداوند متعال نزدیکی می جویم از او یاری خواسته و بر او تکیه می کنم که او مرا کافی است و بهترین وکیل می باشد.

۴. شرح های کتاب التوحید

شرح هایی نوشته شد.

۱. مرحوم سید نعمت الله جزائری متوفای سال ۱۱۱۲ هـ، ق شرحی بنام «انیس الوحید فی شرح التوحید» در سال ۱۰۹۹ هـ نوشت. در کتابخانه اصفهان رقم ۲۷۸ موجود است.

۲. امیر محمد علی نائب الصدارة، شرحی بر توحید دارد که بنام خودش شهرت دارد.

۳. مولی محمد باقر بن محمد مؤمن سبزواری که مدفون در مشهدالرضا است در سال ۱۰۹۰، شرح فارسی بر کتاب التوحید نوشت.

۴. شرح قاضی سعید قمی در سه جلد می باشد. ولی صاحب الذریعة می گوید من چهار جلدی آن را در کرمانشاه دیدم. و در آخر جلد سوم بشارت به تدوین جلد چهارم داد. مشارب ایشان فلسفی و کلامی و عرفانی است بویژه ذوق عرفانی و خطورات عرشیه ای زیادی را در شرح می آورد.

۵. ویژگی شرح حاضر

در این شرح به چند نظر تلاش وافری شد:

۱. بیشتر روایات توحید صدوق برای اثبات وحدانیت و نفی تشبیه و جبر، داری محتوای عقلی است. ما سعی کردیم شرح محتوا را آن گونه که امام علیه السلام بیان فرمودند: با کمک برهان عقلی در نوشته ها و استنادات دانشمندان فقه و کلام و فلسفه و اعتقادات به شیوه ای نوین و روان بیان کنیم.

۲. شواهدی از آیات و روایات و اشراقات صاحب نظران و باکان که مصداق «وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ النَّبِيُّنَ وَ الصَّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسَنَ أَوْلَئِكَ رَفِيقًا»^۱ ترجمه: و کسانی که از خدا و پیامبر اطاعت کنند، در زمره کسانی از پیامبران و صدیقان و شهیدان و شایستگان خواهند بود که خدایه آنان نعمت [ایمان، اخلاق و عمل صالح] داده و اینان نیکورفیقانی هستند. «ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَ كَفَى بِاللَّهِ عَلِيمٌ»^۲ ترجمه: این [رفاقت با آنان] بخشش و فضلی از سوی خداست، و [در استحقاق این کرامت و فضل] کافی است که خدا

۱. نساء/۶۹

۲. نساء/۷۰

[به نیات و اعمال مطیعان] داناست، هستند. در آسان کردن فهم متون حدیث برای خوانندگان، استفاده کنیم.

۳. شبهاتی که امروزه در قالب روشنفکری و اومانیسم مکتبی در جامعه علمی جهان نفوذ کرد و احياناً رایحه های شبهات عصر امامان علیهم السلام را دارند ولی با شکل دیگر، مطرح کنیم، و این روایات توحیدی را پاسخگوی این ایرادات واهی هم بدانیم.

۴. هر بندی از روایات در میان طلاب و فضلاء و دانشجویان و اهل سلوک، مباحثه شد، پس از تنقیح، جمعی از محققان و دوستان، با تحقیقات جامع و استخراج منابع و سخن شارح، به لباس زینت طبع مزین گردید.

۵. بررسی تک تک اسناد، به طول می انجامید، احياناً به ثقه و ضعف و حجیت حدیث در لابلای سخن اشاره شد. همانطوری که دیدن برخی از محدثین مانند صاحب مرآت العقول چنین بوده است.

۶. فلسفه نام‌گذاری شرح توحید به عرفان اهل بیت علیهم السلام

عرفان به معنای عام، فطرت توحیدی است. و به معنای خاص، شهود و کشف ملکوت و جبروت آفرینش است که بدون شهود و باور قلبی و یقین به خداوند میسر نیست. بسیاری از سالکان الی الله بویژه اهل بیت علیهم السلام شهرت توحیدشان معرف حضورشان در عرصه های علمی و عملی و مدیریت جامعه گشت. دلبستگی مردم به آنان و انتخابشان در تمامی کانون زندگی بی حکمت نبود. و قرآن مجید به آنان مرجعیت داد و بر مردم واجب کرد که بدون هیچ قید و شرطی به آنها مراجعه کنید. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَعُدُّوا إِلَى اللَّهِ وَالْيُسُوسِ إِلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ ذَاكِرٌ

خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا^۱

ترجمه: ای اهل ایمان! از خدا اطاعت کنید و [نیز] از پیامبر و صاحبان امر خودتان [که امامان از اهل بیت‌اند و چون پیامبر دارای مقام عصمت می‌باشند] اطاعت کنید. و اگر درباره چیزی [از احکام و امور مادی و معنوی و حکومت و جانشینی پس از پیامبر] نزاع داشتید، آن را [برای فیصله یافتنش] اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، به خدا و پیامبر ارجاع دهید این [ارجاع دادن] برای شما بهتر و از نظر عاقبت نیکوتر است.

متأسفانه در راستای انتخاب مرجعیت دینی، جمعی به اشتباه رفتند، دعوت صوفیان و پارسایان عوام و غلبازان عرفانی را قبول کردند بدون اینکه شناختی در کرسی توحید داشته باشند. چون کسی توحّد، زمانی تجلّی پیدا می‌کند که خداوند معرفان تجلی حق را معرفی کند، کلاً در آیات قرآن، آنها را معرفی کرد و به آنها مرجعیت داد ولی همواره برخی از خداپرستان به اشتباه می‌روند و مرید جمعی می‌شوند که غیر از خودبینی، به حقیقتی نرسیدند. به قبول برخی از بزرگان، صوفیان و دراویش از خدایینی به خود بینی رسیدند. فرقه را مکتب جلوه دادند و دایره و حلقاتی را تشکیل دادند و از کار و شمارگانی قرار دادند. دید اینکه عرفان و معنویت فقط در این حوزه است غافل از آنکه معروف یعنی خدا، حوزه عرفان را خالی نگذاشت. و اساتید آن حوزه را کلاً معرفی کرد.

اجمالاً: توحید صدوق ما را به عرفان ناب و بدون اشتباه و مصون از خطای علمی و عملی می‌دانیم. هم عقل نظری و هم عقل عملی را پاکسازی می‌کند. چون تا عقل انسان پاکسازی نشود گرایش‌هایش و عملکردش صاف و زلال و شفاف نمی‌گردد.

آری، این کتاب را عرفان اهل بیت نامیدیم تا به جوانان تحصیل کرده عشق توحیدی، توأم با ولایت و امامت، و حقایق علمی اهل بیت علیهم السلام، و بالندگی و پیویایی کلمات آنها ارائه دهیم. و از دروازه اصلی به خانه اصلی وارد شوند. چون به قول قرآن در «لَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»^۱ نیکوکار آن کس نیست که از پشت خانه بیرون رود بلکه از درب اصلی باید وارد شود.

طلاب محترم و دانشجویان توحید صدوق را درس بگیرند تا توحید آنان کامل گردد زیرا مشأ بیاری از گناه، نقص در توحید است برای شما آرزوی ترک گناه و برای خودم امید دعای خیراندگان را داریم.

قم المقدسه

مهدی احدی

۹۱/۸/۲۰